

U njoj je, naime, živjelo oko dvije trećine kako autor kaže „trpljenoga“ – bolje kazati trpećega – naroda rumunjskoga podrijetla koji nije imao nikakvih političkih i vjerskih prava. Rumunjska je brojnost oduvijek bila potencijalna opasnost za vladajuću sasku, sikulsku i ugarsku manjinu koja je bila toliko jaka da je Leopoldinskom diplomom 1691. izborila na svom teritoriju, od katolički usmjerenih Habsburgovaca, službeno priznanje četiriju vjera: katoličanstva, luteranstva, kalvinizma i unitarijanizma. Nije bilo mjesta pravoslavlju među kršćanskim crkvama, pa se pravoslavnim Rumunjima otvarala mogućnost participacije u javnom i političkom životu Transilvanije samo preko pristupnice Grkokatoličkoj uniji (str. 80-84). Pragmatični pojedinci koji su postali unijati proglašavani su od ortodoksnih sunarodnjaka „lažljivcima, izdajnicima i novim Judama“. Međutim, ti su pojedinci, kao unijatski biskup Ivan Inocent Micu-Klein, bili u 18. stoljeću nositelji političke, kulturne i nacionalne emancipacije na cjelokupnom rumunjskom povijesnom prostoru (str. 95-98). U Vlaškoj pak i Moldaviji, u kojima se u 17. stoljeću instalirao proosmanski fanariotski režim, modernizacijski su tokovi bili bitno sporiji čemu je pogodio konzervativni pogled Crkve i patrijarhalno podrijetlo društvene elite, koji su oduvijek bili okrenuti k tradiciji bez društvene i gospodarske evolucije, te perspektiva režima koji se urušavao zajedno s matičnim modelom – „bolesnikom na Bosporu“ (str. 70-80, 93-94).

Knjiga je upotpunjena nizom karata i slika u boji. Ukoričena je portretom Vlada III. Ţepeša za zasjenjenom pozadinom koja se poklapa s granicama triju rumunjskih povijesnih zemalja.

Premda je autor i napomenuo da je prateću literaturu birao po dostupnosti hrvatskomu čitateljstvu te je stoga izostavio rumunjske sinteze, dobro bi bilo da se u budućem izdanju pokoja od njih ipak nađe na popisu, tim više što već nekoliko godina u nas postoji studij rumunjskoga jezika i književnosti pa bi se zasigurno našlo zainteresiranih čitatelja. Od naslova na francuskome ili engleskome, ne bi bilo loše čitatelje uputiti na vrlo popularnu knjigu suvremenoga rumunjskoga povjesničara Luciana Boie: *La Roumanie, un pays à la frontière de l'Europe/Romania: Borderland of Europe / Romania, țara de frontiera a Europei*. Kao nadopuna povijesnim saznanjima o rumunjskom narodu i prostoru čitateljima bi zasigurno poslužila i vrlo vrijedna sinteza rumunjske usmene i pisane književnosti akademika Augusta Kovačeca.

Ovaj je završni dodatak odraz želje uistinu zainteresirana čitatelja za što skorijim, možda i proširenim izdanjem jer će knjiga *Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku* ne samo ispuniti autorova očekivanja i olakšati razumijevanje srednjovjekovne i ranonovovjekovne rumunjske povijesti nego uspostaviti još čvršći most među dvama prijateljskim narodima.

Ivan BOTICA

1941. – godina koja se vraća

Slavko Goldstein, 1941. Godina koja se vraća, Novi Liber, Zagreb, 480 str.

Nakon knjige koju ju je objavio Đuro Zatezalo, nekadašnji direktor Historijskog arhiva u Karlovcu, „Radio sam svoj seljački i kovački posao“ u kojoj se donose svjedo-

čanstva žrtava ustaške torture u gradu Karlovcu i njegovoj široj okolici te na prostorima Korduna i Banovine u razdoblju od 1941. do 1945. godine, vrlo brzo se pojavila knjiga dugogodišnjeg nakladnika i publicista **Slavka Goldsteina**. „1941. Godina koja se vraća“ pokušava na biografski, memoarski te dokumentaristički način prikazati isto razdoblje u istom gradu te nam nizom rekonstruiranih scena približiti grad Karlovac i njegove ljude u tim tragičnim i prijelomnim godinama Drugoga svjetskog rata. Slavko Goldstein (1928) mladost je proveo u Karlovcu, bio je učenik karlovačke Gimnazije, jedan od najmlađih sudionika NOP-a, a nakon toga je postao poznati nakladnik, feljtonist i scenarist. Izdvojiti ću, između ostaloga, da je bio predsjednik Židovske općine Zagreb (1986-1990), glavni urednik časopisa *Erasmus* (1993-1997) te prvi predsjednik prve nekomunističke stranke u Hrvatskoj – HSLŠ (1989-1990). U posljednje je vrijeme izdao kao suautor zapaženu knjigu „Holokaust u Zagrebu“. Kao što nam pokazuje jedan od recenzenata njegove knjige, rukopis Slavka Goldsteina mnogo je više od memoarske literature, to je tekst u kojem se osobna i obiteljska iskustva isprepliću s karlovačkom i kordunaškom mikrohistorijom, ali i sa širim razmatranjima o naravi ustaškoga i komunističkoga pokreta. Njegova je knjiga mozaik malih zaokruženih cjelina povezanih Goldsteinovim prosudbama o ljudima i njihovim sudbinama. Iako je primarno riječ o djelu memoarskog karaktera, ono zahvaljujući upotrebi arhivske i druge građe (novine) pokazuje i neke znanstvene pretenzije da pruži jednu zaokruženu sliku početka stvaranja i provedbe plana zločina vlasti NDH prema srpskom i židovskom stanovništvu u prvim mjesecima nove države NDH. S obzirom da djelo obiluje pričama o pojedinim ljudskim dilemama, komentarima ponašanja pojedinaca i pojedinačnim sudbinama pretežno kod ljudi u ustaškom vodstvu na lokalnoj razini, u ovom prikazu neće biti moguće sve prikazati pa će se orijentirati na povijesno relevantniju materiju. Zanimljive su i autorove opservacije u kojima pokušava, kroz prizmu prošlih (1941) i nešto suvremenijih događaja (1991, 1995), pokazati odnos hrvatskoga i srpskoga stanovništva na Kordunu njihova sporenja, nerazumjevanja, sukobe, ali i pokušaje njegovanja prijateljskih i susjedskih odnosa.

U prvom poglavlju *Moj otac* (str. 11-75) autor vrlo detaljno donosi proces uhićenja svoga oca ing. Ive Goldsteina, njegovo sprovođenje iz Karlovca u policijski zatvor u Petrinjsku ulicu u Zagrebu, a zatim u logor Danicu kraj Koprivnice. Od toga dana 13. travnja, za autora je, tada trinaestogodišnjeg dječaka, počela povijest. Samo poglavlje počinje efektним dočekom njemačke vojske 1941. godine u Karlovcu od okupljenih građana, sve pod parolom „Nema rata, a imamo državu!“. Autor opisuje mehaniziranu superiornost njemačke vojske dajući jednu sugestivnu sliku jugoslavenske vojske u raspadanju. „I jugoslavenska vojska, koja se raspala pod naletom mehaniziranog oklopa, imala je topove, ali su ih vukli volovi. U Glini – zapisao je tadašnji kroničar – topovi jednog divizionara s upregnutim volovima zanoćili su po dvorištima i u gradskom parku. Ujutro su njemački tenkovi protutnjili Glinom, posade kraljevskih topova preko noći su se razbježale i napušteni volovi tužno su mukali glinskim ulicama i parkom, žedni i gladni“. Ubrzo zatim slijedi prikaz iste takve proslave, četiri godine poslije, na istom mjestu kada su građani Karlovca očekivali Karlovačku udarnu brigadu koja se ulazila u grad. Autor koji je bio i sam pripadnik te brigade rezimira „za nas mnoge to se zvalo *Oslobođenje* i tek smo poslije shvatili da radost nije donijelo svima, već nekima i nepravedne patnje i boli. (...) *Poput mnogih ratnih pobjeda u povijesti i naša nije ostala neokaljana*“. U nastavku poglavlja donose se priče o ostalim uhićenicima tih dana, o ljudima koji su bili u zatvoru zajedno s ing. Ivom Goldsteinom, što autor prenosi iz zapisa gimnazijskog profesora Mi-

lana Radeke koji je tada također bio uhićen i zatvoren. Sama karlovačka Židovska općina još je prije rata organizirala za svoje članove razne tečajeve „*jer možda dolaze vremena u kojima će manualne vještine biti jako potrebne*“ (ing. Ivo Goldstein je izučio staklarski zanat), sve u očekivanju (iluziji) ako Hitler osvoji Kraljevinu Jugoslaviju da će biti maltretirani, diskriminirani, protjerivani, ali nikako ubijani. U daljnjem tekstu поближе se upoznajemo s logorom Danica kraj Koprivnice, gdje je ing. Ivo Goldstein bio otpremljen, i raznim torturama nad uhićenima toga logora. Na kraju poglavlja autor opisuje na koji način je došlo do njega (nakon više od 60 godina) pismo njegova oca koje je napisano u tom logoru. Naime, u svom ga je arhivu sačuvao pjesnik Vinko Nikolić, tadašnji ustaški „promidžbeni“ dužnosnik, a kasnije dugogodišnji emigrant i urednik važnog časopisa hrvatske emigracije „Hrvatske revije“.

Drugo poglavlje naslova *Afera Vujičić i korijeni zla* (str. 75-137) donosi autorov detaljan opis ubojstva poznatoga karlovačkog odvjetnika dr. Milana Vujičića kojeg su ubili pripadnici karlovačke Ustaške mladeži. Najvjerojatnije se to dogodilo po nalogu velikog župana dr. Ante Nikšića o kome je dr. Vujičić znao neke neprijatne stvari. Donosi biografije tih ljudi koji su učestvovali u ubojstvu, a neke je autor i osobno poznao. Koristeći zapise dr. Vladimira Židovca, člana karlovačkog Ustaškog stana i kasnijeg veleposlanika NDH u Bugarskoj, a koje je poslije rata dao na preslušanju u zatvoru UDB-e 1947. godine, doznajemo o podjelama i dilemama u karlovačkom ustaškom vrhu, vladi NDH te nevoljkosti nekih članova da budu identificirani s ustaškom politikom zločina. Otac Vladimira Židovca, Feliks Židovec, tada karlovački gradonačelnik, zbog toga je dao ostavku. Da bi objasnio događaje u Karlovcu u travnju i svibnju 1941. godine, autor pomoću arhivskog materijala detaljno i razložno izlaže plan i program ustaškog pokreta nakon povratka iz emigracije te pomoću više sekundarnih izvora (svjedočenje Branka Pešelja, tajnika HSS-a, zapisi dr. Vladimira Židovca, dnevnik opunomoćenog generala njemačke vojske u NDH Glaise von Horstenaua, svjedočenje Šime Balena, nekadašnjega hrvatskoga nacionalnog borca a kasnije partizana i dr.) dokazuje njihovu zločinačku bit i praksu. Glavni provodnik zamisli Ante Pavelića o „čistim narodnim prostorima“ i fizičkom zatiranju srpskog stanovništva bio je Eugen Dido Kvaternik, koji je plan počeo vrlo brzo provoditi u Gudovcu kraj Bjelovara, u Veljunu i Glini tijekom travnja i svibnja 1941. godine. U knjizi se detaljno prikazuje tijek pripremanja zločina i sam zločin za svaki pojedinačni slučaj. Posebno je zanimljiva evolucija razmišljanja u ustaškom vrhu da svom programu daju određeni pravni legitimitet. Osnivanjem pokretnih Izvanrednih i prijevremenih sudova u slučaju ubojstva hrvatske obitelji Mravunac kod Hrvatskog Blagaja od nepoznatih počinitelja optuženo je i pogubljeno oko 300 do 400 ljudi srpske nacionalnosti.¹ Već ovdje se može zamijetiti autorovo nepovjerenje prema brojevima žrtava, koje su kasnijom političkom instrumentalizacijom, u komunističkom sustavu, predimenzionirane.

¹ O prijedlozima glede ubojstva obitelji Mravunac i brojevima žrtava u Veljunu vidi: Ivan STRIŽIĆ, *Žrtvoslov Slunjskog kotara: hrvatske vojne i civilne žrtve Drugog svjetskog rata*, Slunj: Pučko otvoreno učilište Slunj, 2005. Kod većine žrtvoslova o Drugom svjetskom ratu i poraču nastalih poslije 1991. godine naglasak je na ratnim i poslijeratnim žrtvama Hrvata jer te žrtve kao pripadnici poražene političke i vojne strane nisu smjele bile zabilježene. Uza sve propuste i nedostatke, nepoznavanje prošlih događaja, uz naglašenu kroatocentričnost, one ipak su važan i nezanemariv doprinos u poznavanju ljudskih gubitaka Hrvatske u Drugom svjetskom ratu. Djelo Ivana Strizića je jedno od boljih žrtvoslova izdanih u Hrvatskoj.

Zanimljivo da je prvi prijekni sud koji je formiran zaključio kako nema elemenata za suđenje te kako će se suđenje nastaviti kada se točno utvrde krivci. Nezadovoljan takvom odlukom, ustaški vrh brzo formira novi sud koji će „suditi ustaški“, ali je i taj sud osudio „samo“ 32 osobe srpske nacionalnosti iz Veljuna i okolice za ubojstvo obitelji Mravunac. Već zbog toga u kasnijem zločinu u Glini sud nije imao nikakvu ulogu. Međutim, nakon toga zločina iznenada je nastupilo „zatišje“ jer je ustaška vlast naglo ustuknula. Autor navodi nekoliko primjera. Nakon glinskog slučaja poglavnik Ante Pavelić dobio je pismo nadbiskupa zagrebačkog Alojzija Stepinca, u kojemu on oštro osuđuje zločine u NDH, netom prije dobio je memorandum da prijeti raspad Ustaškog stana u Karlovcu. Također je znao za opstrukcije izvanrednih i prijeknih sudova da daju svoj legalitet tim akcijama. Mnogi viđeniji Hrvati u Glini i Slunju (peticija 120 nauglednijih građana Hrvata protiv zločina) nisu to odobravali, a neki su se i suprostavljali. Dileme su postojale i u vladi NDH (izjava V. Židovca). Njemački predstavnici sve su češće prigovarali službenim i neslužbenim kanalima zbog tih događaja. Pavelić je i te kako dobro znao da će skoro potpisivanje Rimskih ugovora (predaja Dalmacije Italiji) biti teško razočaranje i da će doći do podjela u ustaškom vrhu. Sve to je doprinjelo njegovoj odluci da do 1. srpnja 1941. obustavi nasilja. (U Hercegovini se razbukovala pobuna srpskog stanovništva tokom lipnja). Tek kada je dobio neizravnu dozvolu od Hitlera kojeg je posjetio 6. lipnja, došlo je do nastavka te politike i programa. (*Uostalom ako hrvatske država želi biti uistinu solidna, morat će voditi 50 godina nacionalno netolerantnu ploitiku, jer od prevelike tolerancije u tim pitanjima nastaju samo štete*). Međutim, sada se ta politika provodila nešto suptilnije, nije više bilo masovnih egzekucija (ne u tolikom broju) već se počeo stvarati logorski sustav u NDH, zapravo logori smrti.

Treće poglavlje, „*Jedno proljeće u Karlovcu*“ (str. 137-199), donosi priče nekih ljudskih sudbina: odvjetnika Filipa Reintera, urednika novina *Hrvatska sloboda* Stjepana Mihalića, gradonačelnika Zagreba Većeslava Holjevca i njegov sukob s Vladimirom Bakarićem poslije rata. Također, razmatra se hrvatska inteligencija u tim prijelomnim godinama ali i „dijalektika duše vojnika u ratu“. Zatim se dalje razlaže sudbina autorove obiteljske knjižare u središtu grada Karlovca. Nju je neko vrijeme vodio njihov poslovođa koji ju je „otkupio“ od „Hrvatskog radiše“. I kada su je nakon rata ustašama oduzeli komunisti, ostao je raditi u njoj ponovno kao poslovođa. Na kraju poglavlja autor donosi kratak pregled mitova o ritualnom ubojstvima Židova nad kršćanskom djecom u Europi od 12. stoljeća do najpoznatijeg slučaja takvog ubojstva u gradiću Tiszaeszlaru 1882. u Ugarskoj, što se kasnije pokazalo kao neistina, te samo povod za konfrontaciju različitih svjetonazora mađarskih liberala i antisemita u mađarskoj (i hrvatskoj) javnosti.

Četvrti dio, „*Jadovno*“ (str. 199-253), na početku donosi sudbine karlovačkih komunista i ljevičara (Ivo Kuhn, Alfred Bergman, Zvonimir Richtmann) koji su strijeljani zajedno sa poznatijim komunistima Ognjenom Pricom, Božidarom Adžijom i Otokarom Keršovanim u Zagrebu pod optužbom da su „duhovni začetnici“ ubojstva jednoga policijskog službenika. Slijedi napotresniji dio knjige gdje mali Goldstein ostaje sam u stanu nakon što mu je i majka odvedena u zatvor, a stan ubrzo oduzet. Istovremeno je saznao da mu je otac prebačen u logor Jadovno. Zatim slijedi opis ustrojstva tog logora smrti na padinama Velebita, prikazi sprovođenja tisuća zatočenika kroz Gospić te njegovo ukinuće nakon što su talijanske vlasti krajem srpnja i početkom kolovoza 1941. ponovno okupirale to područje zbog (komunističkog i srpskog) ustanka u tim krajevima. Nesumnjivo su pravi razlozi bili talijanske aspiracije na hrvatsku zemlju. Dalje se prenose izvještaji talijanske

sanitarne komisije koja je obišla područje uništenog logora kada su se ustaše povukle. Procjenjuje se da je u logorskom kompleksu Gospić-Velebit-Pag (Mirko Peršen, Đuro Zatezalo, Ilija Jakovljević) pogubljeno oko 24.000 ljudi. Među njima se nalazio i ing. Ivo Goldstein, autorov otac.

Zadnje poglavlje „*Moja majka, ustaše i partizani*“ (str. 253-463), koje je ujedno i najopsežnije, donosi prikaz prvih komunističkih akcija u gradu Karlovcu (sabotaže) te reakcije ustaša koji su, zahvaljujući izdaji (prilikom mučenja) jednog zarobljenika, uhitili mnoge karlovačke komuniste. No, nisu uhitili Većeslava Holjevca koji im je uspio pobjeći. Tada komunisti iz gradova (većinom Hrvati) uspostavljaju veze sa srpskim seljacima koji zbog obrane vlastitih života čuvaju straže pred svojim selima na Kordunu i Banovini, dok su stanovnici sela pripremljeni na zbjegove u šume te ih kasnije dižu na ustanak protiv ustaških vlasti i okupatora. Dalje se opet vraća svojoj obitelji te pomoću drugih svjedočanstava prikazuje život svoje zatočene majke u zatvoru u Zagrebu, koja je ipak kasnije oslobođena, te obitelji koje su ga uzele u svoje domove pod zaštitu. Uz pomoć Milana Stilinovića, Predstojnika redarstva u Karlovcu, uspijevaju dobiti dozvolu za put u Kraljevicu, grad pod talijanskom upravom. Tu opet dolazi do prekida te autor dalje donosi, uz pomoć arhivskih materijala, viđenje ustanka na Banovini i Kordunu, veze hrvatskih komunisti i srpskih seljaka, prve partizanske akcije u okolini Karlovca (posebno prvu partizansku akciju 23. srpnja pod vodstvom komunisti Vasilja Gaćeše, napad na željezničku postaju, općinsku kuću i ciglanu u Banskog Grabovcu kada su ubijeni navodni ustaški suradnici: dvojica oružnika, vlasnik ciglane, šef željezničke stanice i općinski bilježnik). Vrlo je brzo uslijedio odgovor od ustaških vlasti koji su sutradan po kratkom postupku uhitili sve muško stanovništvo srpske nacionalnosti u okolini Banskog Grabovca i sve strijeljali (oko 500 ljudi, od kojih nitko nije sudjelovao u prvoj ustaničkoj akciji). Zatim se ustanak razbuktao, a uslijedile su surove ustaške „akcije čišćenja“. Zatim su 10 kolovoza obustavljene sve akcije – zbog nemogućnosti zaustavljanja širenja ustanka, gospodarske štete, negodovanja domobranskih časnika, talijanskih pretenzija za novim hrvatskim zemljama kojima je odgovaralo širenje ustanka, hlađenje podrške hrvatskog stanovništva vlasti NDH – te, nadalje, nije bilo sinkroniziranih akcija „čišćenja“ već samo brojne akcije lokalnog karaktera. Uslijedio je krajem 1941. pokušaj ustaške političke „korekcije“ prema Srbima osnivanjem Hrvatske pravoslavne crkve, osnivanjem domobranskih postrojbi DORA koje su popunjavane srpskim stanovništvom itd. Međutim, iako su takve odluke pomogle mnogim Srbima da spase život u gradovima, u cjelini gledano nisu ni izbliza pomogle vratiti povjerenje Srba u ustašku vlast. Jedno vrijeme prije odlaska u Kraljevicu mali Goldstein sklonio se zbog „iznenadne racije“ kod prijatelja u obližnje selo Banski Kovačevac. Nadalje, nižu se opisi odnosa između hrvatskog sela Banski Kovačevac i susjednoga srpskog sela Prkos u blizini rijeke Kupe, među kojima je komunikacija postajala sve oskudnija. Nakon što je selo Prkos strašno stradalo u akciji „čišćenja“ neki stanovnici sela Prkos koji su pobjegli smatrali su krivim za to Hrvate iz Banskog Kovačevca (prvenstveno za pljačku njihovih kuća, što su Hrvati tumačili da su činili pod ustaškom prisilom). Pomoću mikrohistorijske analize, autor prikazuje odnose dvaju naselja – dok je Prkos kao partizansko mjesto imao mnoge beneficije, stanovnici Banskog Kovačevca uglavnom su bili materijalno prisiljeni otići u Njemačku kao gastarbajteri – kroz gotovo 60-godišnje razdoblje. Stanovništvo Banskog Kovačevca prisiljeno je 1991. godine na prognaništvo nakon što su srpske paravojne postrojbe spalile selo pri čemu je nekoliko mještana i likvidirano. No, 1995. godine u akciji *Oluja*

susjedno je selo Prkos ispražnjeno u egzodusu Srba iz Hrvatske. Iako su se neki vratili, nema povjerenja između tih dvaju naselja. U tom poglavlju autor daje svojevrsnu kritiku politici hrvatskog predsjednika Franje Tuđmana tijekom 1990. godine jer nije radio na političkom pridobivanju ili primirenju dijela Srba u Hrvatskoj iako konstatira da se ni time nije mogla izbjeći agresija na Hrvatsku 1991. godine. Na kraju poglavlja autor se vraća svom boravku u Kraljevici i prelasku u partizane, ulasku u Karlovac 1945. godine, svojim prvim saznanjima o Bleiburgu i Križnim putovima te svjedočanstvu o likvidacijama nekih „narodnih neprijatelja“ u Karlovcu. Atmosfera straha i neimaštine prisilila je Goldsteina da se distancira od KPH te da dvije godine provede u Izraelu gdje je namjeravao i ostati. Nakon što je saznao za određenu „kontroliranu liberalizaciju“ stanja u Jugoslaviji nakon 1948. godine, odlučio se vratiti „*jer je u hrvatsku kulturu i zemlju bio jače uronjen nego što će ikad biti u izraelsku i židovsku*“.

Ovu knjigu teško je smjestiti u određeni korpus knjiga, ona je po načinu pisanja primarno memoarska, djelomično dokumentaristička i znanstvena, djelomično pokazuje filozofska razmišljanja o sudbinama naroda i ljudi u hrvatskom „ludilu povijesti“ za trajanja Drugog svjetskog rata i poraća.

Željko KARAUŁA

Bračna i ljubavna priča srednjovjekovnog Dubrovnika

Zdenka Janeković Römer (2007), *Maruša ili suđenje ljubavi – Bračno-ljubavna priča iz srednjovjekovnog Dubrovnika*, Zagreb: Algoritam, 327 str.

U svibnju ove godine svjetlo je dana ugledalo jedno djelo netipično za hrvatsku historiografiju. Riječ je o najnovijoj knjizi Zdenke Janeković Römer, poznate stručnjakinje za dubrovačku povijest, naslovljenoj „*Maruša ili suđenje ljubavi – Bračno-ljubavna priča iz srednjovjekovnog Dubrovnika*“ koja je izašla u okviru Algoritmove biblioteke Facta. Sama knjiga ima 327 stranica. Podijeljena je na osamnaest poglavlja kojima prethode zahvale i popis likova čija je priča ispričana u ovoj knjizi. Na kraju se nalazi popis izvora iz Državnog arhiva u Dubrovniku koji su korišteni pri nastajanju ovog djela te popis konzultirane literature, zatim popis kratica i pojmovnik te na kraju čak 552 bilješke i kazalo. Knjiga je opremljena sa sedam slikovnih prikaza.

Zašto je ovo djelo netipično? Postoji mnogo razloga, no ponajviše zbog tematike te načina autoričina izlaganja priče u kojem je došlo do uspješnog spoja znanstvenoga i literarnoga. Hrvatska historiografija prepuna je djela koja, usprkos svojim znanstvenim kvalitetama, ne izlaze iz davno određenih šablona. Možda je najveći problem mnogih autora taj da svoja vrijedna otkrića i spoznaje jednostavno ne uspijevaju uobličiti na adekvatan način, to jest na način koji bi te spoznaje i otkrića dosezala i do ljudi koji se ne bave isključivo njihovim područjem, pa čak ni samom povijesnom znanosti. Ili ukratko: kako da jedno znanstveno djelo bude dostupno i zanimljivo i ljudima izvan uskoga kruga historiografije, a da u isto vrijeme sačuva svoju znanstvenost i ne pretvori se u revijalno.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI 39

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FF press

ZAGREB 2007.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 39

Izdavač

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača

Miljenko Jurković

Glavni urednik

Borislav Grgin

Uredništvo

Ivo Goldstein
Boris Olujić
Mario Strecha
Božena Vranješ-Šoljan

Tajnik uredništva

Hrvoje Gračanin

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje

Ovi su Radovi tiskani uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Naslovna stranica

Iva Mandić

Računalni slog

Boris Bui

Lektura i korektura

Ivan Botica

Tisak

Tiskara Rotim i Market, Lukavec

Tiskanje dovršeno u listopadu 2007. godine

Naklada

400 primjeraka

